

Діденко Марія Володимирівна,
керівник гуртка «М'яка іграшка»
Будинку дитячої та юнацької творчості
Смілянської міської ради Черкаської області,
м. Сміла Черкаської області

СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНЕ ТА ЕТИЧНЕ НАВЧАННЯ (СЕЕН) ЯК ПРОГРАМА САМОМЕНДЖМЕНТУ КЕРІВНИКА ГУРТКА

Постановка проблеми. Сьогодні, в умовах війни, громадянам України, дорослим і дітям, які постраждали внаслідок воєнних дій, окупації окремих територій України; ветеранам та їхнім сім'ям; внутрішньо переміщеним особам; дітям, які проживають на лінії зіткнення та які постраждали внаслідок воєнних дій особливо можуть бути особливо корисні м'які навички, емоційна стійкість, громадянська позиція, які збільшують не тільки адаптивний, гуманістичний, а й громадянський потенціал українців [1]. В українських реаліях ці навички молоді однозначно значущі й у майбутній розбудові післявоєнного миру.

Така міжнародна програма соціально-емоційного й етичного навчання (СЕЕН / Social, Emotional and Ethical Learning (SEEL) існує. Вона орієнтована на навчання в системі дошкільної та шкільної освіти у всьому світі, але її можна застосовувати на всіх рівнях освіти. Однак шляхи реалізації програми у закладах позашкільної освіти не досліджено, відсутній педагогічний досвід і публікації з цього питання.

На необхідності розв'язувати зазначену проблему і ґрунтується застосування зацікавленим керівником гуртка технологій самоменеджменту [11] у розробленні індивідуального маршруту професійного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Програма СЕЕН базується на філософії й методиці, яка протягом 20 років створювалася, апробувалася і вдосконалювалася міжнародною командою науковців і науковиць Університету Еморі (Атланта, США). У розробці програми проявлено ставлення до освіти як інструменту підсилення процвітання теперішніх і зрощення майбутніх поколінь. Натхненням для них стали заклики Далай-лами 1998 року до миру, порозуміння, співпереживання та усвідомлення того, що для всіх людських істот спільним домом є планета Земля.

Бачення «етичного та повного співпереживання світу для усіх людей» відбивається, зокрема, у теоретичних і практичних дослідженнях: Д.Гоулмена, доктора філософії, автора теорій емоційного інтелекту, соціального інтелекту; М. Грінберга, доктора наук, професора людського розвитку та сімейних досліджень Пенсільванського університету; Т.Джінпа,

кандидата економічних наук, голови Інституту розуму і життя та автора роботи «Безстрашне серце: як сміливість бути співчутливим може трансформувати наше життя»; Л.Лантієрі, магістерки, старшої радниці програми, представниці Співробітництва з питань академічного, соціального та емоційного навчання (CASEL), доцентки Педагогічного коледжу Колумбійського університету та авторки програми «Емоційний інтелект»; Е.Міллер-Керес, магістерки із соціальної роботи та ліцензованої клінічної соціальної працівниці, виконавчої директорки та співзасновниці Інституту травми, авторки проекту «Стійкість до травми»; Р.Рузер, професора людського розвитку та сімейних досліджень Пенсільванського університету; К.Шонерт-Рейхл, професора педагогічного факультету Університету Британської Колумбії [3].

Результатом діяльності команди став комплексний підхід до наповнення СЕЕН такими важливими освітніми практиками, як виховання базових людських цінностей, системне й критичне мислення, навички зосередження уваги, запобігання й стійкості до стресу, співпереживання до себе й до інших. Саме тому програма отримала другу, наче простішу, але й глибшу назву – навчання розуму і серця серця [2].

У 2021—2022 роках були розроблені відповідні модельні програми для 1–2 [7], 3–4 [8], 5–6 [9] та 7–9 класів «Соціально-емоційне та етичне навчання: формування й розвиток м'яких навичок, стійкості, уваги та подолання травми», які наразі пропонуються як курс за вибором і націлені на формування в учнівства таких компетентностей, як емоційна стійкість, активна громадянська позиція, розвиток самостійності через особисту ідентифікацію, застосування моделі здорової та безпечної поведінки, збереження власного здоров'я та здоров'я інших осіб тощо. Усі програми отримали гриф Міністерства освіти і науки України «Схвалено для використання в освітньому процесі» [7; 8; 9].

Зазначена програма пілотується в Україні з осені 2019 року командою Edcamp Ukraine.

З метою більш активного просування програми було розроблено низку навчально-методичних видань:

- «Я (практикую) СЕЕН» (про співпрацю педагогів з батьківством [4];
- про СЕЕН для самого батьківства [10];
- про створення професійної спільноти СЕЕН [5];
- збірки практик для учнівства 6–10 років та віку 11+;
- практичний poradnik про розвиток емоційного інтелекту учнівства [2].

Методичні питання впровадження програми розглядаються в регулярних публікаціях блогу «5 хвилин на СЕЕН» на порталі Нової української школи. Популяризація СЕЕН також відбувається в місцевих освітянських спільнотах на регіональних подіях у форматі EdCamp.

Виклад основного матеріалу. Візія Програми СЕЕН спрямована на навчання дитини порозумінню, співпереживанню та усвідомленню того, що єдиним домом для всіх людей є планета Земля. Наше життя у глобалізованому, динамічному і недостатньо визначеному світі потребує, щоб людина цінувала те, що вона пов'язана з іншими, залежить від них.

Розуміючи самоменеджмент як технологію самоуправління власним професійним розвитком і поступом [11], визначила змістом свого професійного розвитку програму соціально-емоційного та етичного навчання, адже фокус Програми спрямований на розвиток:

- когнітивної гнучкості (контроль уваги, планування),
- емоційних процесів (вираження емоцій, регулювання емоцій, емпатії);
- міжособистісних навичок (розуміння соціальних сигналів, вирішення конфліктів, просоціальна поведінка).

Програма покликана формувати нове мислення, яке визнає потребу вирішувати проблеми та стимулювати зміни через діалог та співпрацю [3].

СЕЕН враховує результати найсвіжіших досліджень у сфері емоційно травматичного досвіду та втручань після нього. Це допомагає нам, учасникам, вивчати емоції, саморегуляцію та проводити рефлексивні практики максимально безпечно й ефективно. Програму розроблено таким чином, щоб її можна було проходити з будь-якими учасниками — тими, хто постраждав від емоційних травм, і тими, кому не довелося цього пережити.

Соціально-емоційне й етичне навчання побудовано на трьох вимірах, які відповідають типам знань і компетентностей: усвідомленість, співпереживання та залученість, кожна із яких можна розглядати на трьох рівнях (особистісний, соціальний та системний).

Кожний вимір містить певний набір компетентностей. Це тріада усвідомленості, співпереживання й умілої замученості. Вона перегукується з іншою тріадою: голова — серце — руки [6].

Мета проєкту самоменеджменту: формування професійних компетентностей керівника гуртка для інтегрування програми СЕЕН в освітній процес гуртка «М'яка іграшка» ЗПО.

Етапи реалізації проєкту самоменеджменту:

- 1) самодослідження (самодіагностика розвинутої EQ);
- 2) підвищення особистого професійного рівня з питань соціально-емоційного навчання;
- 3) адаптування програми та методичного забезпечення програми соціально-емоційного та етичного навчання до умов гурткової роботи закладу позашкільної освіти;

4) апробація результатів інтеграції програми СЕЕН в освітній процес закладу позашкільної освіти на конференціях, семінарах, практикумах;

5) дослідження результатів упровадження ефективності інтеграції програми СЕЕН в освітній процес гуртку «М'яка іграшка» БДЮТ.

Пройшовши самодіагностування, тренінги з миробудування усвідомлюю необхідність вдосконалювати свої м'які навички: формувати більшу увагу до себе, гнучкість і резильєнтність.

На етапі активного мережування програми в Україні у 2022 році я залучилась до процесу навчання тренерів / тренерок:

- навчання в межах онлайн-майстерки «Знайомство з СЕЕН»;
- участь у магістральному міні-EdCamp Mykolaiv «СЕЕН – інструмент розбудови НУШ»;
- завершення онлайн-курсу СЕЕН «SEE Learning».

Як продовження підвищення особистого професійного рівня з питань соціально-емоційного навчання запланована участь у:

- регіональному тренінгу «Занурення в СЕЕН»;
- онлайн-майстерці 2.0 «Знайомство з СЕЕН»;
- воркшопі (віртуальна педагогічна студія) «Клуб СЕЕН: вісім кроків».

На проміжному етапі навчання можу відзначити підвищення рівня емоційно-етичної та комунікативної компетентностей, а саме:

- оволоділа методами та прийомами створення атмосфери співпереживання в учнівському колективі, підвищення фізичної та емоційної стійкості учасників освітнього процесу;
- опанувала базові практики соціально-емоційного та етичного навчання;
- розвинула навички вдумливого слухання, управління емоційно-травмуючими ситуаціями.

Висновки. Концепція НУШ одним із головних завдань вбачає формування в учнів навичок XXI століття — м'яких навичок, зокрема уміння ідентифікувати та керувати емоціями, виявляти співчуття та емпатію, проектувати позитивну емоційну взаємодію, розвивати соціальні навички та емоційне сприйняття світу. СЕЕН оптимально вирішує не тільки це завдання, а й змінює ставлення учнів до учителів, однокласників та до самих себе, до процесу навчання та життя в цілому.

Сформованість у педагога позашкільної освіти м'яких навичок (активне слухання, управління емоціями, емпатія, рефлексія, здатність співпрацювати з іншими людьми, ініціативність та творчість, інноваційність), емоційно-етичної, мовно-комунікативної,

рефлексивної компететностей, які необхідні для реалізації програми соціально-емоційного та етичного навчання, збільшують професійний і особистісний потенціал педагога.

Список використаної літератури

1. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О. Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства: практичний poradnik педагогам закладів загальної середньої освіти. УІРО, 2023. 18 с.
2. Вибрані матеріали міжнародної програми з формування м'яких навичок СЕЕН-навчання / за ред. О.Елькіна, О.Масалітіної, Я.Фюрст. Харків : Дім реклами; 2019. 60 с.
3. Гриневич Л., Дрожжина Т., Глоба О. та інші; за заг. ред. Л.Гриневич, С.Калашникової. Аналітичний огляд «Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання в рамках реформи «Нова українська школа» (Feasibility Study on Opportunities for SEL within New Ukrainian School Reform). Київ : Видавнича група «Шкільний світ», 2021. 312 с.
4. Дегтярьова О., Дрожжина Г., Калужна Г. та ін.; за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенка, О. Масалітіної. Я (практикую) СЕЕН. Посібник для роботи з батьківством: навч.-метод. посібник. 2-е вид. Київ : ТОВ «Інжиніринг», 2023. 64 с.
5. Дегтярьова О., Дрожжина Г., Калужна Г. та ін.; за заг. ред. О. Елькіна, О. Марущенка, О. Масалітіної. Я (практикую) СЕЕН. Посібник для створення професійної спільноти: навч.-метод. посібник. 2-е вид. Київ : ТОВ «Інжиніринг», 2023. 48 с.
6. Елькін О. СЕЕН-путівник. Соціально-емоційне та етичне навчання: освітня програма для навчання серця й розуму. 2-ге вид. Київ : ТОВ «Інжиніринг», 2023. 148 с.
7. Елькін О. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для ранньої початкової школи. Харків : Дім реклами, 2021. 320 с.
8. Елькін О. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для початкової школи. Харків : Дім реклами, 2021. 339 с.
9. Елькін О. Соціально-емоційне та етичне навчання: навчальна програма для середньої школи. Харків : Дім реклами, 2021. 416 с.
10. Міллер-Керес Е., Дегтярьова О., Дрожжина Т. та ін.; за заг. ред. О.Елькіна, О.Марущенка, О.Масалітіної. Я (практикую) СЕЕН. Посібник для батьківства: навч.-метод. посібник. 2-е вид. Київ : ТОВ «Інжиніринг», 2023. 60 с.
11. Прищенко Тетяна Іванівна. Самоменеджмент як ефективний чинник удосконалення організаційної культури керівника: презентація. URL: <https://vseosvita.ua/library/prezentacia-samomenedzment-ak-efektivnij-cinnik-udoskonalenna-organizacijnoi-kulturi-kerivnika-361245.html> (дата звернення: 10.10.2023).

